

Indledningen er redigeret af Kim Steen Ravn og Jon Tafdrup

Tilsyn ved prof. dr.phil. Johnny Kondrup

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Menneske-Livet”

ved Katja Gottlieb

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Form og indhold
- 3 “Menneske-Livet”, Grundtvig og romantikken
- 4 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Grundtvigs digt “Menneske-Livet” blev trykt første gang den 26. december 1847 på de første sider af *Dansk Kirketidende*. Ugeskriftet blev udgivet og redigeret af to yngre teologer, Theodor Fenger og C.J. Brandt, der begge tilhørte kredsen omkring Grundtvig.

2 Form og indhold

“Menneske-Livet” består af 38 strofer a 4 verselinjer, der rimer aBaB. Digtet åbnes med en række billeder, hvori verdens storslåede naturundere betragtes udefra af digtets jeg, der forestiller sig den mulighed selv at være skabt som et af disse. Digtets blik bevæger sig i de indledende strofer fra det fjerne til det nære: fra stjernen, der tindrer højt på himlen, videre ned mod fjeldet og havet for at hæfte sig på fuglen og siden sænke sig ned mod blomsten (strofe 1-5). Denne besidder, som de øvrige benævnte naturfænomener, stor skønhed og spejler elementer, vi kender fra menneskelivet, men alle rummer de også en form for tomhed og savner det, der giver livet mening. Blomsten og mennesket har et fællesskab i, at de begge skal dø. Det er mennesket bevidst om, og tanken er smertelig.

På trods heraf beskrives menneskelivet som mageløst i kraft og i fylde (strofe 6), for

mennesket bærer, som det slås an i strofe 7, naturen i sig og er selv i sin ufuldkommenhed i stand til at forstå betydningen af skaberværket. "Øiet", der kan forstås som menneskets forstand eller intellekt, er i stand til at se, hvad det skabte betyder, og er en kilde til glæde i menneskelivet. "Øret", der dertil også forstår "Ordet", som rækker dybere og højere end øjet, sætter mennesket i stand til at genkende naturen i sig selv og omvendt (strofe 8). Det er netop denne erfaring af genkendelse, der er omdrejningspunktet i den romantiske livsanskuelse.

Det betyder, at de natursymboler, der blev besunget i digtets indledende strofer, ikke alene er ydre natur, men også genfindes i mennesket (strofe 11-16), der er et åndeligt væsen, der dertil har modtaget bevidstheden om døden. Denne bevidsthed har grundlagt en længsel efter evigheden hos det jordiske menneske (strofe 18-19), og savnet er så stærkt, at man kan få den tanke, at "Menneske-Livets det store Vidunder" er værdiløst "Tant" (strofe 20).

Men for det kristne menneske stilles denne længsel efter evigheden i troen på Kristus (strofe 21-26), der blev født, lagt i krybben, og levede et menneskeliv, men også overvandt døden og således sammenbinder tid og evighed. Mennesket er gennem dåben givet adgang til det evige (strofe 26, vers 4), og naturens skønhed, stjernen, bjerget, havet, fuglen og blomsten, som mennesket fik i gave, får i lyset af dette evighedens fylde. Det er den samme stjerne, som skinnede over Betlehem, der skinner for den kristne i dag (strofe 27). Denne bevidsthed får den kristne til at bryde ud i sang, og med Guds engle (strofe 31), salmisten David (strofe 32) og alle folkeslag på Guds jord synge en lovsang til Gud (strofe 36-38).

3 "Menneske-Livet", Grundtvig og romantikken

Grundtvigs digteriske virke udspillede sig i den periode, der ofte betegnes som romantikken, og i dansk litteraturhistorisk sammenhæng regnes han for en af periodens hovedskikkelser. Det på trods af, at han ikke er entydigt nem at indplacere i den danske romantik. Det er især den unge Grundtvigs forhold til den romantiske tænkning, der gennem årene har optaget litteraturhistorikerne. I denne forbindelse kan Carl Immanuel Scharlings *Grundtvig og Romantikken* (1947) og Flemming Lundgreen-Nielsens *Det handlende ord I-II* (1980) fremhæves som centrale værker.

Når Grundtvigs placering i romantikken er relevant at nævne i forbindelse med "Menneske-Livet", skyldes det ekkoet fra Henrich Steffens' *Indledning til filosofiske Forelæsninger* (1802), som klinger med i Grundtvigs noget sene, men udpræget romantiske tekst.

Steffens' forelæsninger, der indvarslede den romantiske tænknings gennembrud i Danmark, havde sin rod i Schellings filosofi, og præsenterede en vision af verden som en sammenhængende helhed. Som Johnny Kondrup beskriver det, var forelæsningerne et forsøg på "at tænke de fjernest liggende fænomener og fagområder sammen i ét langt åndedræt: geologi og historie, kemi og moral, biologi, filosofi og religion. Mennesket var indføjet i den store organisme og kunne nærme sig dens væsen fra to sider: naturens og bevidsthedens" (Kondrup 2005, s. 301).

Steffens gennemgår i sine forelæsninger naturens mangfoldige fænomener, fra den uorganiske til den organiske verden og fra de laveste former for liv over insekter, fisk, padder, fugle og pattedyr frem til mennesket. I den niende forelæsning drøfter Steffens afslutningsvis “muligheden af at begribe det evige, når man som menneske dog er henvist til at leve i det endelige – og resultatet falder negativt ud!” (Kondrup 1996, s. 206).

Den unge Grundtvig var til stede ved Steffens’ forelæsninger på Elers’ Kollegium, men som Lundgreen-Nielsen beskriver det i artiklen “Grundtvig og romantikken”, forstod Grundtvig “slet ikke grundsynet” i Steffens’ filosofi (Lundgreen-Nielsen 1983, s. 20), og først med års forsinkelse erklærede Grundtvig sig kortvarigt som romantiker. Med Sune Aukens ord deltog Grundtvig således “kun i sine allertidligste værker i en etableret litterær strømning, nemlig romantikken. Allerede fra slutningen af 1810 skilte han sig ud, og fra da af var der en konstant og i perioder meget stor afstand mellem ham og det omgivende litterære miljø” (Auken 2008, s. 199).

Digteren Grundtvig indtager således en særstatus i sin periodes litterære landskab. Nok er hans stil farvet af romantikkens billedsprog, hans naturbeskrivelser er fulde af besjælinger, og han er optaget af oldtiden og det nationale, men tanken om det romantiske geni som en skaber afvises på det bestemteste af Grundtvig. Det skyldes, at romantikeren først og fremmest sætter sig i forhold til den ånd, der går gennem alt, naturen såvel som historien, og derved kan fristes af tanken om, at finde Gud i alt. Det er denne position, Grundtvig afslører som utilstrækkelig i “Menneske-Livet“, hvor det beskrives, at digteren som et menneske, der ser sig indfældet i naturen – og i historien – kun savner et: det evige liv, og dermed også sikkerheden for, at hans ånd vil leve videre efter døden. Denne sikkerhed kan kun kristendommen tilbyde. Det er et forhold, som “Menneske-Livet” tydeligt illustrerer, og digtet kommer derved til at stå som et udtryk for Grundtvigs særlige kristne romantik.

“Menneske-Livet” er i artiklen “Mennesket som Mikrokosmos. Grundtvigs store digt om “Menneske-Livet” (2000) indgående behandlet fra et teologisk perspektiv af Niels Henrik Gregersen. Heri udfoldes sammenhængen mellem den romantiske vision af menneskeheden som naturens ånd og kristendommen. Grundtvigs tanke om mennesket som et mikrokosmos er ligeledes beskrevet i Kim Arne Pedersens artikel “Grundtvigs natursyn” (Pedersen 1990).

4 Anvendt litteratur

- Auken, Sune (2008) “Nordisk mytologi og salmedigtning - N.F.S. Grundtvig” i *Dansk litteraturs historie 1800-1870*, bind 2, red. Klaus P. Mortensen & May Schack, s. 199-237. København.
- Gregersen, Niels Henrik (2000) “Mennesket som Mikrokosmos. Grundtvigs digt om ‘Menneske-Livet’” i *Grundtvig-Studier 2000*, s. 75-103. København.
- Kondrup, Johnny (1996) “Efterskrift” i *Henrich Steffen: Indledning til filosofiske Forelæsninger*, s. 159-225. København.

- Kondrup, Johnny (2005) "Romantik 1800-1825" i *Hovedsporet. Dansk litteraturs historie*, red. Jens Anker Jørgensen & Knud Wentzel, s. 300-328. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1983) "Grundtvig og romantikken" i *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys. Hovedtanker og udviklingslinier fra de senere års Grundtvigforskning*, red. Christian Thodberg & Anders Pontoppidan Thyssen, s. 19-42. Århus.
- Pedersen, Kim Arne (1990) "Grundtvigs natursyn" i *Grundtvig-Studier 1989-1990*, s. 66-104. København.
- Scharling, Carl Immanuel (1947) *Grundtvig og Romantiken belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*. København.